

УДК 339.727.22(477)

Бойко А.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет

Боженко В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної кібернетики,
Сумський державний університет

Безрук В.В.

аспірант,
Сумський державний університет

МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті розглянуто теоретичні аспекти механізму залучення іноземних інвестицій у національну економіку. Виокремлено основних суб'єктів, залучених до інвестиційного процесу, із залучення коштів із-за кордону. Розглянуто теоретичні аспекти формування інвестиційного проекту. Визначено форми залучення іноземних інвестицій на підприємства. Проаналізовано основні чинники, що впливають на прийняття рішення іноземним інвестором про вкладання коштів в економіку іншої країни.

Ключові слова: іноземні інвестиції, механізм, інвестиційний проект, державне регулювання.

Вступ. Нині залучення іноземних інвестицій виступає невід'ємним елементом розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин, у ньому зацікавлені як розвинені, так і країни, що розвиваються. Формування економічних зв'язків у глобальному масштабі сприяє підвищенню ефективності виробництва, зростанню конкурентоспроможності

продукції, що випускається. Практично жодна країна світу з ринковою економікою не в змозі ефективно розвиватися без залучення іноземних інвестицій. Україна поступово інтегрується у світову економіку, у зв'язку з чим активізується її участь у міжнародному русі капіталу не тільки на основі державних запозичень, а й за рахунок проектів міжнародних економічних органі-

зацій, створення спільних підприємств. І тому поступово ліквідовуються обмеження на залучення в країну іноземних інвестицій, на використання новітніх іноземних технологій як у вигляді товарів і технічної документації, так і прямих інвестицій. Сьогодні для України вкрай важливим є створення умов для залучення додаткових інвестицій у національну економіку, що зумовлено браком власних коштів для сталого соціально-економічного розвитку, а також необхідністю їх спрямування в найбільш значимі галузі, які забезпечують прискорення соціально-економічного розвитку в країні.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання залучення іноземних інвестицій у національну економіку та їх ефективного використання як у галузевому, так і регіональному аспектах широко висвітлено в роботах вітчизняних та закордонних науковців, а також міжнародних організацій. Теоретичні та практичні аспекти залучення коштів від іноземних інвесторів розглядається в наукових працях О.А. Базилінської, І.М. Бирка [1; 2], П.М. Томич [8], Р.П. Качур [6], М.В. Ігнатенко [4], Б. Губського, О. Вовчак, Д. Лук'яненко, Т. Майорової, А. Пересади, О. Рогача, Л. Руденко, Д. Степанова, А. Сухорукова, В. Федоренка та ін.

Мета статті полягає у розгляді теоретичних аспектів механізму залучення іноземних інвестицій у національну економіку.

Викладення основного матеріалу. Прямі іноземні інвестиції є невід'ємною частиною відкритої та ефективно економічної системи і головним каталізатором розвитку. Надходження прямих іноземних інвестицій у національну економіку потребує створення сприятливих умов для залучення інвестицій, а також формування людських та інституційних можливостей їх реалізації. Щоб забезпечити ефективність інвестиційного процесу, державі необхідно вдосконалювати свою діяльність, орієнтовану на пошук інвестора, налагодження комунікації з ним та освоєння інвестицій тощо.

Під механізмом залучення прямих іноземних інвестицій слід розуміти сукупність елементів, які взаємопов'язані між собою. Основними структурними елементами механізму залучення іноземних інвестицій є: суб'єкти інвестування (функціонують під впливом конкретного бізнес-середовища); об'єкти залучення; інвестиційні проекти; форми залучення інвестицій. Виокремлення компонентів механізму залучення прямих іноземних інвестицій дасть змогу пояснити поведінку зацікавлених сторін та визначити їх взаємозв'язки.

Формалізація механізму залучення іноземних інвестицій має на меті вирішення певної низки проблем та перешкод, які не дають можливості іноземним інвесторам вкладати кошти в економіку України. Передусім такими перешкодами є недосконалість нормативно-правова база, відсутність привабливого інвестиційного клімату, воєнні дії на сході України.

Головним елементом механізму залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства є її суб'єкти, що

безпосередньо взаємодіють для досягнення поставлених цілей та мають можливість цілеспрямованого впливу на об'єкт залучення – іноземні інвестиції.

Відповідно до «Енциклопедії інвестицій» [3], суб'єктом є «носій певного виду і сфери діяльності; джерело активності, спрямованої на об'єкт». Суб'єктами інвестиційної діяльності є «сукупність фізичних і юридичних осіб – безпосередніх інвесторів і учасників інвестиційної діяльності» [3, с. 457]. Таким чином, суб'єктами прямого іноземного інвестування є учасники цього процесу, яких доцільно умовно поділити на головних та другорядних (рис. 1).

Головними суб'єктами є безпосередньо суб'єкт господарювання, що представляє інтереси держави, що представляє інвестиційний проект і відповідальний за побудову, функціонування та розвиток механізму залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку, та прямі іноземні інвестори, від мотивів та переваг яких залежатимуть перебіг та результат залучення іноземних фінансових ресурсів.

Другорядними суб'єктами системи залучення прямих іноземних інвестицій є державні органи влади та посередники (бізнес-асоціації, промислові палати, консалтингові фірми, громадські організації, банківські установи), які опосередковано впливають на перебіг залучення прямих іноземних інвестицій, формуючи зовнішнє середовище функціонування. Окрім того, що вони значною мірою визначають зовнішні умови функціонування головних суб'єктів через формування бізнес-середовища, також можуть бути активними учасниками реалізації конкретного інвестиційного проекту як зв'язна ланка між головними суб'єктами.

Співпраця з державними органами влади відбувається у разі особливої значимості інвестиційного проекту для розвитку регіону чи країни загалом. Однак здебільшого така можливість є ситуаційною та залежить від рішення головних суб'єктів системи. Необхідно зауважити, що функціонально державні органи можуть виступати й посередниками між головними суб'єктами системи залучення прямих іноземних інвестицій. Це відбувається, коли з ініціативи держави створюється агентство із залучення інвестицій, основна діяльність якого спрямована на залучення інвестицій та їх післяінвестиційну підтримку.

Кошти від прямих іноземних інвестицій надходять під конкретний інвестиційний проект, який зацікавив іноземного інвестора. Під інвестиційним проектом у науковій літературі прийнято розуміти обмежену в часі діяльність, що спрямована на досягнення визначених цілей шляхом використання ресурсів (фінансових, людських, виробничих та ін.), які є лімітованими за своєю природою [5, с. 193; 9, с. 15–16].

Оскільки від кількісних та якісних характеристик інвестиційного проекту, що пропонується на розгляд іноземному інвестору, залежатиме результат функціонування механізму залучення прямих іноземних інвестицій на підприємство, пропонується виділяти його як окремий компонент механізму.

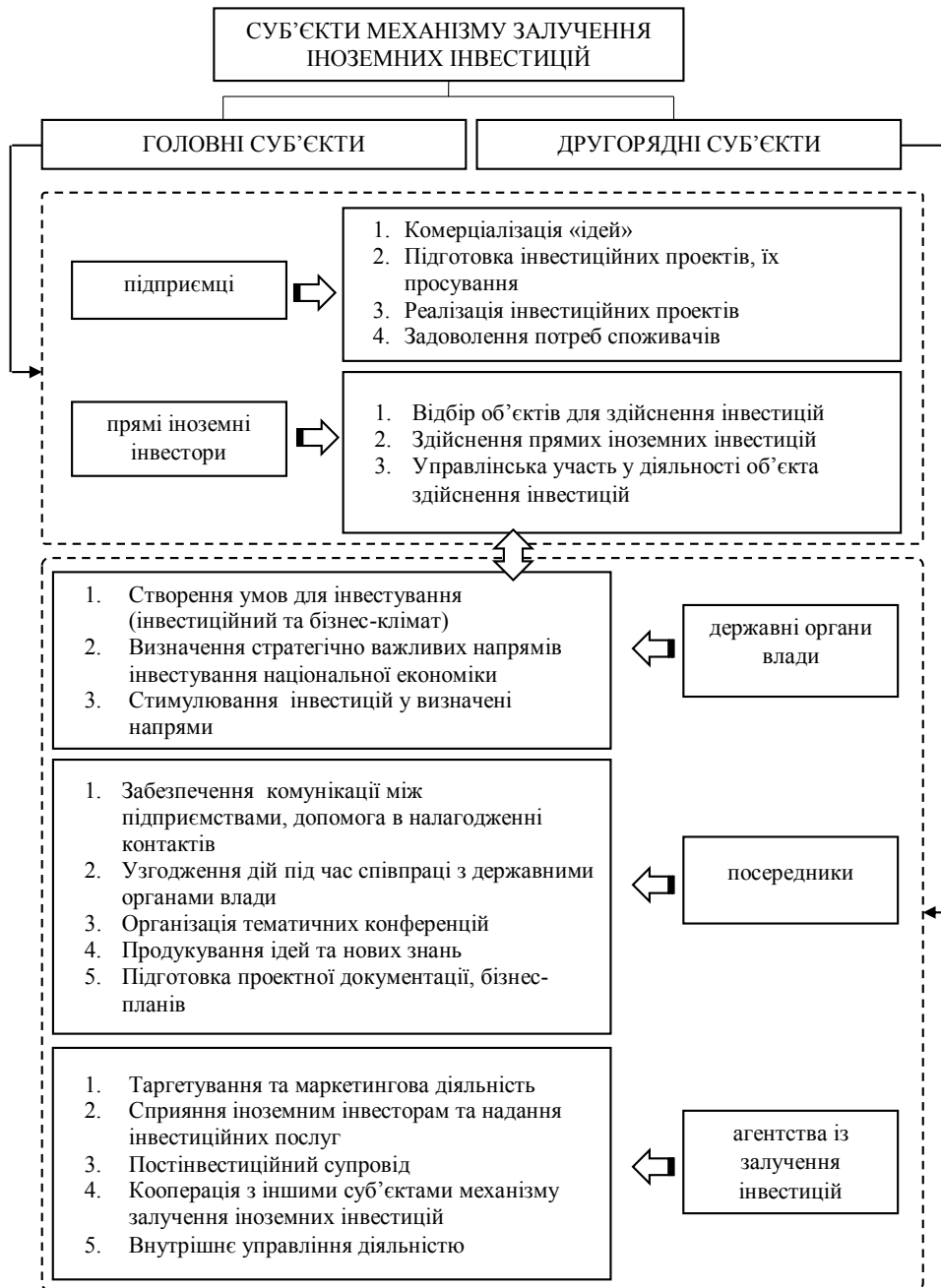

Рис. 1. Функції суб'єктів механізму залучення іноземних інвестицій

Привабливість будь-якого інвестиційного проекту залежить від набору притаманних йому характеристик. Усі характеристики привабливості інвестиційного проекту можна розділити на об'єктивні та суб'єктивні.

До об'єктивних характеристик належать ті показники, які визначають конкурентоспроможність проекту на ринку. Це показники інвестиційного проекту, що визначають його дохідність та ризиковість, а також показники підприємницької діяльності сторони, що відповідає за його реалізацію, які базуються на достовірній та повній інформації.

Суб'єктивні характеристики визначаються та формуються людським чинником. До суб'єктивних харак-

теристик належать особисті якості характеру підприємців, інвесторів, а також осіб, які безпосередньо залучені до процесу та мають важелі впливу, їх навички та можливості щодо налагодження партнерських зв'язків, ядром яких є довіра на психологічному рівні [2].

На основі вивчених наукових джерел [1; 2; 10] можна сформулювати три групи критеріїв відбору інвестиційних проектів іноземними інвесторами, а саме:

1) фінансові критерії (чиста теперішня вартість грошових потоків, індекс прибутковості, внутрішня норма дохідності, період окупності тощо);

2) ринкові критерії (частка ринку, потенціал ринку до зростання, темпи зростання ринку, оцінка

Форми залучення іноземних інвестицій на підприємства

Корпоративні форми		Договірні форми
Форми здійснення / залучення	Інвестиції створення підприємств «з нуля»	– субпідряд
	Злиття та поглинання	– ліцензування
	Інвестиції у створення спільних підприємств	– франчайзинг
Організаційні форми	Дочірнє підприємство	– послуги аутсорсингу
	Асоційоване підприємство	– інші договірні домовленості
	Філія	

купівельної спроможності споживачів, оцінка конкурентів);

3) критерії оцінки людського капіталу (оцінка команди, рівня кваліфікації генерального директора та вищого керівництва, їхніх особистих якостей).

Справедливо зазначити, що кожна група критеріїв має свої особливості та відмінності, саме тому від інвестора залежить, яку групу критеріїв він вибере залежно від його мотивів, уподобань та безпосередньо видів прямих іноземних інвестицій, які планується залучати.

Окремим компонентом механізму є форми залучення прямих іноземних інвестицій, які втілюють організаційну її реалізацію. Від визначення суб'єктами конкретної форми, в якій прями іноземні інвестиції плануються залучатися, безпосередньо залежать специфіка функціонування системи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємство, вплив залучених прямих іноземних інвестицій, його структура та подальший розвиток загалом.

Узагальнюючи літературні джерела, форми залучення прямих іноземних інвестицій пропонується поділяти на корпоративні та договірні, розмежування яких наведено в табл. 1.

У світовій практиці застосовується декілька механізмів залучення іноземних інвестицій. Будь-який із механізмів міжнародного інвестиційного співробітництва в Україні, за умови високого рівня його ефективності, надає країні та її суб'єктам господарювання низку поточних і перспективних переваг. Світовий досвід засвідчує, що основними механізмами залучення іно-

земних інвестицій в Україну є: запровадження вільних економічних зон, формування спільних підприємств, створення акціонерних товариств, лізинг, відкриття транснаціональних компаній, організація венчурних підприємств, укладання концесії.

Основними чинниками, що впливають на прийняття рішення іноземним інвестором про вкладання коштів в економіку іншої країни, є:

- правила, що стосуються входження та діяльності іноземних інвесторів у країні;
- стандарти поведінки з іноземними філіями порівняно з резидентами;
- функціонування та ефективність місцевих ринків;
- заходи щодо спрощення бізнесу, такі як заохочення інвестицій, стимули, поліпшення умов та інші заходи для зменшення витрат на ведення бізнесу;
- обмеження щодо повернення прибутку у вигляді дивідендів, роялті, процентів та інших платежів до країни, з якої надійшли кошти від інвестора.

Висновки. У світовій системі господарювання іноземні інвестиції виступають важливим економічним важелем і викликають необхідність зламу національних перегородок та інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки. І тому державі необхідно створити та поступово реалізовувати цілісну систему державного управління інвестиційними процесами, яка передбачає здійснення взаємопов'язаних економічних, правових, організаційних та інформаційних заходів, спрямованих на залучення капіталу з-за кордону.

Список літератури:

1. Бирка М.І. Врахування сучасних світових і регіональних тенденцій прямого іноземного інвестування в процесі залучення іноземного капіталу на підприємства України. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 10. С. 56–61.
2. Бирка М.І. Сутнісна характеристика прямих іноземних інвестицій. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та міжнародне підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». 2012. № 727. С. 301–308.
3. Дяків Р., Бохан А., Козак Я., Ліфінцев С. Енциклопедія інвестицій. Київ: Міжнародна економічна фундація, 2008. 511 с.
4. Ігнатенко М.В. Особливості процесу залучення іноземних інвестицій в економіку України. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 29(1). С. 57–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29%281%29_9.
5. Кендалл Дж.І. Современные методы управления портфелями проектов и офис управления проектами. Максимизация ROI; ; пер с англ. под общ. редакцией Е.В. Колосовой, А.В. Цветкова. Москва: ПМСОФТ, 2004. 576 с.
6. Качур Р.П. Прямі іноземні інвестиції та їхній вплив на реальний сектор економіки України. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2012. Вип. 22.15. С. 249–253.
7. Тесля С. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. № 19(3). С. 131–139.

8. Томич П.М. Умови залучення іноземних інвестицій на українські підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23259/1/39-266-270.pdf>.

9. Яковлев А.І., Васильцова С.О. Формування та оцінювання портфеля реальних інноваційно-інвестиційних проєктів на переробних підприємствах. Харків: Цифра Прінт, 2013. 225 с.

10. Kurowski L., Sussman D. Investment Project Design: a guide to financial and economic analysis with constraints. New Jersey: John Wiley&Sons, Inc., 2011. 458 p.

МЕХАНИЗМ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

В статье рассмотрены теоретические аспекты механизма привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику. Выделены основные субъекты, вовлеченные в инвестиционный процесс, по привлечению средств из-за границы. Рассмотрены теоретические аспекты формирования инвестиционного проекта. Определены формы привлечения иностранных инвестиций на предприятия. Проанализированы основные факторы, влияющие на принятие решения иностранным инвестором о вложении средств в экономику другой страны.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, механизм, инвестиционный проект, государственное регулирование.

MECHANISM FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS

The article deals with theoretical aspects of the mechanism for attracting foreign investments into the national economy. The main subjects involved in the investment process for attraction foreign financial resources are analyzed. The theoretical aspects of forming an investment project are considered. The forms of attracting foreign investments to enterprises are determined. The main factors influencing foreign investment in a country are analyzed.

Key words: foreign investments, mechanism, investment project, state regulation.